36

Q. D. B. V.

DISSERTATIO MEDICINA INAUGURALIS,

DE

PRÆCIPUO STUDIOSORUM MORBO,

ejusque genuinis cauſis,

Quam

RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,

SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO,

DN. FRIDERICO WILHELMO

MARCHIONE BRANDENBURGICO, ELECTORATUS ET PROUINCIARUM HEREDE &c. &c.

IN ILLUSTRI FRIDERICIANA,

Gratioſo Facultatis Medicæ conſenſu,

PRÆSIDE

DN. FRIDERICO HOFFMANNO,

Medicinæ Doct. ejusdemq; ac Philoſ. Nat.

P. P. Medico Elect. Aulico, Collegii Med. h. t. Decano,

DN. PATRONO ET PROMOTORE SUO,

quovis honoris ac ſinceritatis genere jugiter colendo,

PRO DOCTORATUS GRADU

rite impetrando,

d. XXX. Octobr. An. MDCXCIX. horis ante & pomeridianis

IN AUDITORIO MAJORI

Publicæ diſquiſitioni ſubmittit

ADAMUS Heſſe/ Camentio-Luſat.

HALAE, TYPIS CHRSTOPH. ANDREAE ZEITLER, ACAD. TYP.

Prooemium.

De Caco, Vulcani monſtroſisſimo filio, naribus & ore ignem fumumque furoris ſui evomente, quique famoſus latro fuit, fingunt *Poëtæ* ab *Arcadibus* eundem ſic dictum; quod mala innumera vicinis inferre quaſi natus fuerit, & incendiis ac latrociniis dirisſime omnia devaſtaverit. Hujus imagine quando mali hypochondriaci indolem deſignare intendimus, a ſcopo veritatis neutiquam ſumus aberraturi: etenim & nomen habet à Caco, quod malus eſt, & re ipſa etiam, ſicuti Cacus furtis, damnis innumeris, nec non homicidiis ſibi famam comparavit, ipſum hypochondriacum malum ſuffuratur vires ac robur corporum, incendiis inteſtinis, ſuccos vitales & viſcerum ſubſtantiam depopulatur, & ad extremam miſeriam, imo interitum innumeros præcipitat: adeo ut, quibus damnis Cacus externe homines afficit, iis interne malum hypochondriacum diſtorqueat. Truculentus hic affectus autem maxime in litteratorum &, qui ſacris minervæ operantur, corpora graſſari & ferocire ſolet. Videmus hoc toto die, quod illi, qui difficili asſiduoque laborare literarum ſtudia tractant, & magna ac inſana quadam intemperie

per dies & noctes meditationibus & ſtudiis inhiant, incurrere in affectum hunc graviſſimum, quem recte omnium malorum fundamentum & compendium dixeris. Cum itaque ex naturæ quadam debilitate ac ſtudiorum intemperantia ſæviſſimam hanc labem irreparabili damno, corpori etiam meo contraxerim, & tyrannidem ejus per complures jam annos expertus fuerim, non inutile judicavi, ſpeciminis inauguralis loco hanc materiam, quam multa in me experientia addidici, brevi compendio pertractare, & quoniam diſſenſio adhuc quædam reperitur de loco affecto, & ejus genuinis cauſis, inter medicos eruditos, non dubitavi de præſenti majori ſtudio, &, qua fieri poteſt, brevitate, & perſpicuitate ſententiam hac de re meam exponere. Deus T. O. M. inſtituto huic ex alto benedicat!

§. I.

Dicitur affectus noſter, quo litterati maximam partem diſcrutiantur, hypochondriacus, à loco affecto, nempe hypochondriis, quæ ſunt laterales corporis partes ſub ſpuriis coſtis, ad ilia usque protenſæ, & hepar, lienem, pancreas, ac vaſa meſaraica cum inteſtinis præcipuis complectuntur: *Arabes* à barbaro nomine Mirach, quod abdomen, vel, ſecundum alios, meſenterium eſt, mirachialem affectionem vocant: Alii flatulentam paſſionem propter effrenes flatus, ructus, rugitus, ac murmura inteſtinorum vocant; Quidam præcordialem calamitatem, quoniam foveam ſtomachicam ſeu præcordialem valde afficit, appellare conſueſcunt. Sed miſſis hiſce, quoniam animus eſt, hujus affectus cauſam ac locum maxime inveſtigare, operæ duco eximiæ pretium, priusquam id efficiam, præmittere hujus mali hiſtoriam,

pau-

paucisſimis, veris tamen & eſſentialibus circnmſtantiis ac ſymptomatibus ſtipatam.

§. II.

Eſt autem ex principalisſimis, quibus miſeri homines discruciari ſolent, pathematibus dolor moleſtisſimus, tenſorius, lancinatorius, comprimens & conſtrictorius, quaſi vincula ſentiantur circa præcordia conſtrictam, una cum inflatione, tumore & intolerabili ſæpius æſtu atque fervore, in hypochondriaco præſertim ſiniſtro ſub coſtis ſpuriis, interdum etiam tantum dextro, ita tamen, ut in paroxysmo ex dextro in ſiniſtrum hypochondrium ſæpius transeat & contra, ex ſiniſtro in dextrum. Alvus ordinarie pertinaciter tenſa & obſtructam, imo conſtricta eſt. Flatus mira volubilitate in inteſtinorum fiſtula & murmura & rugitus creant, qui ſi ſurſum reflectuntur ad gulam, præcordiorum ſummas anguſtias, ſpirandi difficultatem efficiunt maximam, donec vel naturæ robore vel medicina conveniente, ructus per os, vel per anum flatus rumpantur, quo ipſo pathamata quodammodo remittunt, utut non in totum tollantur. Aſſociatur frequentisſime hiſce pathematibus dolor capitis gravans, vertiginoſus cum aurium tinnitu, turbans liberum rationis exercitium, atque fixa phantasmata, inanem meticuloſitatem de die, de nocte ſomnum turbulentum, inſomniis terrificis plenum inducens, præſertim in melancholicis & phlegmaticis ſubjectis.

§. III.

Notabile autem hoc loco eſt, affectum hypochondriacum habere ſuas exacerbationes, & valde graves producere paroxysmos, & tametſi hypochondriaci nunquam fere ſeſe recte habeant, ſed languore ac debili-

tate in motibus voluntariis, & actionibus animalibus perficiendis ac dolore quodam fixo gravatio circa certum hypochondrium perpetuo afficiantur, nihilominus certo tempore graviſſime affliguntur, & quidem ingruente frigore, liberiorem tranſpirationem in autumno vel hyeme retardante, vel etiam, ſi vitium in diæta ſcommittatur; tunc temporis enim paroxysmos ſuos pati diriſſimos obſervatione conſtat familiari. Et revera hic paroxysmus inſtar febris ſeſe habet intermittentis, uti recte tradit *Sylvius in praxeos medicæ append. tract. 7.* incipiunt nempe partes extremæ, præſertim pedes refrigerari, habitus corporis ſubſidet, venæ detumeſcunt, urina limpida & cryſtallina emittitur, non diu poſt anxietas præcordia occupat maxima cum ſudore frigido, cor incipit palpitare quam moleſtiſſime, arteriæ vehementer pulſant, corpus totum æſtuat, oris adeſt ſiccitas cum liquidi appetitu, partes trement, vires jacent convulſæ, appetitus proſternitur, muſculi faciei, præſertim palpebrarum tremulo motu, vibrant, pupilla oculi intenſe dolet, ſomnus adeſt vel nullus vel plane turbulentus, dolor ex uno hypochondrio ſæpe procedit ad alterum, & in quibusdam tam gravis eſt, ut ad ſpinam usque dorſi & ſcapulas ſeſe extendat acerbiſſime & una umbilicum retrahat: In quibusdam viſuntur vomitiones ſiccæ, vulgo würgen / ſingultuoſæ commotiones, interdum etiam acidiſſimi & viridiſſimi ſucci, vaſa ænea erodentes, quandoque etiam per alvum copioſi atri ejiciuntur: urina conſpicitur plane varia nunc pauca, nunc multa, nunc tenuis, nunc craſſa, nunc albicans, vel aquea, nunc rubicunda, vel nigricans, in qua ſubſident arenulæ rubicundæ tenuiores craſſioresve, laterum contuſorum farinæ non abſimiles & nitentes,

nunc

nunc in fundo & parietibus ſubſidentes, nunc in ſuperficie innatantes, nunc per contenta omnia diſperſæ. Memorandum deinceps & hoc loco eſt, calore per totum corpus diffuſo, ſudore calido paroxyſmum terminari. Omnia remedia opiata, adſtringentia, ſpirituoſa, etiam leviſſime talia, ordinarie ſymptomatum ferociam augent, & contra, præſentiſſimum levamen afferunt externe clyſmata oleoſa & carminativa, inunctiones hypochondriorum cum oleis anodynis & aromaticis, una cum adminiſtratione temperati caloris; interne autem optime ferre poſſunt mixturas, humorum acrimoniam contemperantes blandamque diaphoreſin excitantes; extra paroxyſmum diluentia, infuſa herbarum calida, blanda ſtomachica, acidum temperantia, acidulas, fluxum hæmorrhoidalem, malum hoc egregie mitigare atque levare, certiſſima experientia obſervatum atque confirmatum habemus, cum ex adverſo omnia fortiora, calidiora, purgantia, aperientia, volatilia ſalia, item acida, frigida, conſtringentia præſentiſſimum afferant damnum.

§. IV.

Affectus hic hæreditate ex ſemine parentum transmigrat ſæpius in liberos, & ſi ullus affectus eſt hæreditarius, certe hic eſt, utut pauca mentio hac de re in ſcriptis reperiatur. Rectiſſime Hippocrates *lib. de morb. ſacr. ex lienoſis lienoſi giguuntur.* Deprehendimus porro, morbum hunc valde familiarem eſſe ætati juvenili & virili, ita ut a decimo octavo anno ad quinquageſimum usque ſeſe extendat, ubi poſtea naturam ſuam mutat, & in malum nephriticum, ſcorbuticum, iſchiaticum, podagricum tranſit, vel remiſſioribus ſymptomatibus incedit. Quoad temperamenta invadit præcipue illos, qui

qui ſpongioſam, poroſam & tumidiorem habent carnem, venas parvas & anguſtas, ſanguine & ſuccis turgidas, quales dicuntur ſanguinei, item corpora gracilia, ſtrictiora, quæ venas amplas & ſanguine craſſo infarctas habent, qualia ſunt melancholicorum, adoritur. Ante omnia autem malum hoc exitiale & ominoſum eſt naturis debilioribus, ſanguine bono & ſpiritibus defraudatis, ad ataxiam & anomaliam ſpirituum & conſequenter ſpasmos proclivibus, qualis prava corporis diſpoſitio facile à nativitate deducitur: ratione victus propendent ad hanc labem illi, qui alimentis craſſis, fabis, piſis caſeis, carne veteri pingui vervecina indurata veſcuntur, cibis acidis delectantur, parum bibunt, vel potu craſſiori recenti feculento, caput replente, utuntur: ratione vitæ generis, qui delectari ſolent otio, & vita ſedentaria, neque membra corporis motu bene exercent, multum ſedent, & aſſiduis meditationibus ſe torquent, libris per dies & noctes invigilant, ſomnum debitum & conſequenter vires ſibi per lucubrationes intempeſtivas ſuffurantur, & nimium cogitationibus, imo triſtitiæ affectui inhærent, uti monachi literati & ſtudioſi familiarius.

§. V.

Propoſita ſic brevibus morbi hiſtoria, operæ erit pretium, inquirere genuinum locum affectum, naturam, ortumque affectus hujus. Nolumus autem hic paulo moroſius immorari recenſitioni & refutationi variarum ſententiarum, ſed tantum præcipuas in medium afferamus & noſtram ſubjungamus opinionem. Veteres unanimi fere conſenſu accuſarunt lienem, quem ſtatuebant ſeparare ex ſanguine humorem melancholicum, qui, ſi ibi congregetur in maxima copia, ſi craſſus

& aduſtus mora fiat, poſtea ad viſcera vicina & caput regurgitans & delatus execranda illa mala accerſat, unde etiam vocari vulgo ſolet die Miltz-Beſchwerung. Imo veterum cura verſabatur maxime in eo, ut emplaſtris ſpleneticis & remediis ſpleni dicatis ſpecificis ejus infarctus & obſtructiones tollerent. Recentiores autem hujus affectus ſubjectum, tam morbi quam cauſæ, inteſtina & quidem primario colon, præſertim ejus partem, quæ hypochondrium ſiniſtrum occupat, incuſant, ſplenis autem viſcus plane inſons eſſe hoc in affectu aſſerunt, & quidem hoc lien in homine circa dorſum magis jaceat, & ſub coſtis nothis lateat, ita ut ejus extremum ultimam coſtam ne vix quidem attingat, unde vel manu tangi vel palpari, utut tumidus & inflatus, lien nequeat, niſi forſan laxata penitus fuerint ejus viſcera, vel ab humore in immenſam molem aſſurgat. Porro etiam id confirmant ex eo, quod nempe lien ad ſenſum talem acutum, lancinatorium, qualis deprehenditur in hypochondriacis, ob texturam ejus fere totam vaſculoſam fibris motricibus carentem concipiendum, plane ineptis ſit, cum potius dolor in liene, ſi ullus eſt, ſit gravativus, deinceps, quoniam dolor ille in hypochondriacis ardentisſimus ac inflatorius quandoq; tantum in latere dextro exiſtere obſervatus fuit, imo ex ſectione hoc morbo defunctorum apparuit lienem in ſtatu naturali frequentius fuiſſe ſalvum. Accedit quod dolores iſti, quibus apprehenduntur hypochondriaci, ſint vagi, ex uno latere transeant in alteram, regionem ſtomachalem item dorſalem maxime petant, & clyſmata injecta, maximum levamen afferant. Ex quibus omnibus dijudicant ſolum inteſtinum colon, quod partim propter ligamenta nervea & tendinoſa, partim propter internam tunicam nerveam maxime ſenſibilem

exquiſitisſimo ſenſu pollet, & utrumque latus occupat, & ventriculum perreptat, principaliter hoc in morbo eſſe affectum, lienem autem plane eſſe innocentem. Plura de hac re vid. poſſunt in *diſſ. Sylvii de uſu lienis & diſſ. med. Ettmull. de dol. hypoch.* Quapropter etiam cauſam mali hypochondriaci ſtatuunt exiſtere in inteſtinis crasſis, illamque nullam aliam eſſe, quam excrementorum & humorum acidorum bilioſorum acrium vellicantium in cellulis cogi ſtagnationem ex cacochylia & prava ventriculi digeſtione provenientem.

§. VI.

Quamvis autem prædicta ſententia quoad ſubjectum morbi ex parte admitti propter prædictas rationes posſit & debeat, attamen non veremur affirmare, quod hæc ſententia, quoad ſubjectum tam morbi quam cauſæ planæ ſit inſufficiens. Largimur enim lubentisſime dolores iſtos vagos tenſivos cum dolore, ardore, inflatione ſub coſtis nothis, & circa regionem ſtomachalem omnino asſignandos eſſe inflationi dolorificæ ipſius inteſtini coli, quod etiam ex flatibus, motibus, murmuribus ventris & præſentanea ope clysmatum oleoſorum carminativorum concludendum eſt, unde etiam ſæpenumero à minus peritis medicis hic affectus pro colica vel convulſiva vel nepheritica venditatur, at vero non tantummodo inteſtinum colon verum etiam orificium tam ſiniſtrum quam dextrum ventriculi una cum œſophago, diaphragmate ipſoque ventriculo gravisſime ſæpe afficitur, id quod teſtantur cardialgicæ anxietates, conſtrictoreæ thoracis & gulæ anguſtiæ, conatus perpetui ad vomendum, dolores circa ſpinam dorſi fixi & acutisſimi.

§. VII.

§. V.

Affectus autem hypochondriacus, quod à dolore colico in pluribus diſtinctus ſit, perſpicuum exinde fieri arbitror, quoniam colica ex vitiata alimentorum aſſumptorum digeſtione plerumque ortum ſuum habet, & morbus tranſitorius eſt, neque per plures annos chronicus, cum ex adverſo hypochondriacorum dolor etiam accuratisſime ſervata diæta perpetuo fere infeſtet ægrotantes & ad complures annos imo per totam vitam ſe extendat, omniumque fere remediorum efficaciam eludat. Notisſimum porro eſt, quando quis ex dolore etiam gravisſimo colico laborat, ipſum præſervari impoſterum a ſævitiæ hujus mali poſſe per bonum regimen in rebus non naturalibus, & medicamenta digeſtioni velificantia, id quod tamen in hypochondriacis fruſtra tentari ſolet, cum hiſce quidem ſymptomatum mitigationem, nequaquam horum totalem ablationem obtineri poſſe experientia clarum ſit. Tacemus colicam eſſe familiarem omnibus fere ætatibus, temperamentis omnibus, nec malum eſſe hereditarium; affectus autem hypochondriacus non omnibus ætatibus eſt familiaris, ſed pueris & ſenſibus parcit, neque cholericos facile adoritur. Et tandem etiam ex dolore colico nequaquam vertigo, palpitatio cordis, melancholia, tremor partium totius corporis, urina clara & pellucida, fluxus hæmorrhoidalis, qui in affectu hypochondriaco ſæpenumero obſervatur, generatio copioſisſimi acidi in prima regione, ejectio nigrorum humorum proveniunt.

§. VIII.

Ut itaque veras hujus ſævisſimi mali indagemus cauſas, dicimus & ſtatuimus, cuncta hypochondriacis

obvenire pathemata ſolita eſſe ſpasmodica & flatulenta, vel a ſpasmis & flatibus ea eſſe deducenda partium muſculoſarum & nervearum in abdomine principaliter contentarum. Omnia in tota œconomia corporis pacata & tranquilla ſunt, ſi legitimus adeſt tonus ac motus partium ad motum diſpoſitarum nempe muſculoſarum & nervearum, ſimulac autem hæ partes nimium coarctantur ac conſtringuntur a vehementiori ſpiritum animalium ſive fluidi tenuisſimi elaſtici in nervis contenti influxu, quod fit in ſpasmis, ſive a flatibus magno impetu ac vi activis, vel male humorum ſtagnantium, protinus dolores, inflammationes, intumeſcentiæ, excretiones præter naturales præſto ſunt, omniaque à ſtatu & ordine naturali deflectunt: utrumque autem obſervatur extremo in gradu in noſtro affectu. Ita violentis viſcerum & partium conſtrictionibus debentur alvi adſtrictiones pertinacisſimæ, anguſtiæ & anxietates præcordiorum ſuffocatoriæ, vomitiones ſiccæ, cardialgiæ, ſingultus, cordis palpitationes, retractiones umbilici, tremores partium, cutis habitus conſtrictio & refrigeratio, & dolores conſtrictorii in abdomine gravisſimi. Imo horrendi tales ſpasmi in affectione hac ſæpius epilepſiæ ſunt ſimiles, id quod annotavit *Sydenhamius Diſſert. epiſtolar. ad Wilh. Cole p. 354.* Ad ſpaſmum & vehementiorem meatuum conſtrictionem & anguſtiam referri etiam merito debet urinæ albæ ac claræ ante imminentem paroxysmum, imo etiam ipſo præſente emisſio. Notatu digna ſunt, quæ circa hypochondriacorum urinam notat *Sydenham. l. c.* Ægri, inquit, urinam ſubinde reddunt plane limpidam ad inſtar aquæ e rupibus ſcaturientis, idque ſatis copioſe, quod quidem ego ſigillatim percontando in omnibus fere didici ſignum eſſe patho-

pathognomonicum eorum affectuum, quos in maribus hypochondriacos, in fœminis hyſtericos appellandos cenſemus. Atque in maſculis nonnunquam obſervavi, quod mox ab excreto locio coloris citrini, (imo proximo fere temporis momento) violentiori aliquo animi motu derepente perculſi, ſtatim urinam cryſtallum claritate æmulantem magna copia & impetu diu continuato ejecerint, eousque ſe male habentes, donec urina priſtinum colorum induerit, & paroxysmus ſimul evanuerit. Ratio hujus phænomeni nulla alia eſt, quam quod glandulis & poris hepaticis ac renalibus ſpasmo conſtrictis bilis cum alimentis non recte miſceatur & tenuisſima tantum ſeri portio ex ſanguine per renales tubulos ſeparetur.

§. IX.

A flatibus autem inteſtina diſtendentibus proficiſcuntur iſta murmura, borborygmi, ructus, flatus, intumeſcentiæ abdominis, & manifeſta inflatio ſub coſtis ſpuriis, reſpiratio difficilis ob diaphragma expanſum, alvi adſtrictio, quandocunque enim flatu inteſtina ſunt diſtenta motus periſtalticus ipſorum imminuitur & excrementa debent retineri. Ex hiſce dictis patet, tonum & motum periſtalticum inteſtinorum in hoc morbo maxime pati, ipſaque inteſtina vel nimis conſtricta, vel nimis etiam flaccida & relaxata eſſe, & abutroque modo flatuum copioſisſimorum moleſtantium proventum & generationem dependere, utpote ſub ſpasmodica contractione inteſtinorum non minus, quam ſub eorum nimia flacciditate, motus progresſivus excrementorum impeditur & retardatur, unde ex mora non tantum cauſa præbetur flatibus diſtendentibus, verum etiam majori vellicationi & irritationi tunicarum

rum inteſtinalium ab excrementis ibi ſtagnantibus anſa ſuppeditatur. Elegans eſt obſervatio Welſchii *in diſſ. de mal. hypoch.* qui in ſectione hypochondriacis cruciatibus enecati, deprehendit totum colon à flatibus immenſum diſtentum, tum inſertione vero in inteſtinum rectum adeo contractum, ut viſum fuerit plane ibi coaluiſſe.

§. X.

Verum enim vero ordo jam poſtulat, ut devolvamur etiam in cauſarum noſtri mali inquiſitionem. Recentiores ferme unanimi conſenſu allegare ſolent vitiatam digeſtionem & cacochyliam, ſive presſius loquendo, chymum acidis corroſivis, viſcoſis & bilioſis particulis turgidum, qui moram in valvulis inteſtinorum, duodeni nempe jejuni & coli nectendo, ſpirituum irregularem & inordinatum motum & influxum vellicatione ſua efficit & producit. Neque hic loci negandum eſſe ducimus, utique humores qualitate noxia & excesſiva infeſtos anſam dare ſpasmodicis iſtis contractionibus in abdominis viſceribus. Inter alia teſtantur id ipſum, ructus acidisſimi, vomitus, & regurgitatio in os ſæpe numero liquoris limpidi, acidi, pontici, dentes ſtupefacientis. Ita provoco ad experientiam, ſæpe viridisſimos ſuccos, feces anum erodentes frequentisſime in hypochondriacis ejici, utut nihil acidi vel ſalſi aſſumſerint, & in magna quantitate acidum corrigentibus fuerint uſi. Notat *Riverius in obſerv. cent. 1. obſerv. 74.* hypochondriacum per os excreviſſe humorem tenuem ſaporis acris & acerbi ad inſtar vitrioli. Rarum eſt, quod refert *Boyle in Chymiſt. Scept. pag. 68.* de milite hypochondriaco lapidum fruſtula devorante & ita conſumente, ut alvi excrementa arenoſa inde rejecta fuerint, lapidibus in ſtomacho ab acido in arenulas reſolutis. Jam

autem

autem quæſtio oritur, unde materia hæc acida corroſiva originem ſuam ducat? culpa vulgo transfunditur in alimenta, at vero ut de hac re plane dubitemus, efficit frequens ingurgitatio ciborum acrium acidorum, ſalinorum, viſcoſorum citra omnem noxam in multis perſonis, quin imo teſtatur experientia, qui pathematibus hypochondriacis vexantur, quamvis utantur accuratisſima & quidem ad regulam diæta, nihilominus hujus mali ſævitiam non ſubterfugere illos poſſe. Quocirca altius omnino repetenda eſt hujus morbi cauſa ac fons.

§. XI.

Noſtra hæc itaque eſt ſententia, focum ac fomitem hypochondriaci affectus latitare ſecundum veteres rectisſime in vaſis meſaraicis, lienis, pancreatis atque hepatis: ita nempe ut ſubjectum cauſæ, non autem ſubjectum morbi conſtituant; inclinant eo ferme omnium veteres, qui tamen in eo videntur aberrare, quod complures ſolum lienem, qui nihil aliud eſt quam contextus vaſorum ſanguineorum, pro cauſa agnoſcant. Optima ratione *Sennert. l. 3. prax. part. 4. ſect. 1. c. 2.* craſſum & terreſtrem ſanguinem circa vaſa venæ portæ inculpat, & talem deſcriptionem affectus affert, quod nempe ſit colluvies humorum imprimis melancholicorum, ſæpe etiam pituitoſorum ac bilioſorum in vena portæ & arteriæ cœliacæ ac meſentericæ ramis in hypochondriacis, præcipue ſiniſtro, inter ventriculum & lienem, maxime iis in locis, ubi plures majoresque venæ portæ & arteriæ huic conjunctæ rami ſunt, præcipue ob læſam lienis coctionem, collecta abſque putredine. Per humeres melancholicos pituitoſos ſanguis craſſus terreſtris bilioſus intelligi debet. Læſam autem lienis coctionem

rectius

rectius explicare ac interpretari debemus per ſtructuram ejus vaſculoſam ſanguine craſſo infarctam. Galen. *lib. 3. cap. 7. de locis affectis* eleganter hunc affectum ita deſcribit: *Oritur,* inquit, *alius a ventriculo morbus, qui ab aliis melancholicus, ab aliis flatuoſus nominatur, quem, ſumpto cibo maxime coctu difficili, & cauſtico, ſputum humidum idemque multum comitatur, idem ructus acidisſimi, flatus, æſtus in hypochondriis, fluctuatio non ilico ſed cum retinuerint; interdum ventriculi quoq; vehementes dolores, qui nonnullis ad dorſum usq; procedunt, concoctis deinde cibis quieſcunt, mox aliis cibis ingeſtis eadem revertuntur accidentia, quæ interdum jejunos, interdum etiam a cœna moleſtant, atq; evomunt crudos cibos & phlegmatica ſubamara & calida, adeo ut dentes torpedine afficiantur.* Cauſas vero hujus mali his verbis recenſet: *flatuoſas vocatas affectiones ſuſpicandum eſt plus caloris, quam decet, habere in venis, quæ alimentum a ventriculo excipiunt, ſanguinemque in ipſis crasſiorem factum.*

§. XII.

Ut autem presſius mentem noſtram circa hoc negotium exponamus, ſtatuimus, cauſam mali hypochondriaci eſſe ſanguinis crasſi collectionem & infarctum in vaſis abdominis, quæ ad venam portæ referuntur, propter impeditiorem ejus motum atque transcurſum, à quo cruore poſtea viſcera dicta hepar, lien, pancreas, meſenterium diſtenta & obſtipata, officio ſuo ac munere, cui dicata ſunt, non rite defunguntur. Accedit & hoc, quod ſub tali impeditiori ſanguinis impuri ſtagnatione circa hæc viſcera ex mora hic acrior, corroſivior evadat, & poſtea tam qualitate infeſta, quam ipſa mole & diſtenſione ſua prædicta viſcera, maxime autem inteſtinales tunicas, circa quas etiam ipſe ſanguis impurus ſtagnat, ad ſpaſmos, ad quos hypochondriaci inclinant, ſtimulet

ſtimulet atque ſollicitet: & deinceps facile concipi poteſt, quando per hæc vaſa & viſcera, à tono ſuo dejecta, ſanguinis maſſa non rite circumvolvitur, non debite ſecerni bilem, illamque propter glandulas biliarias obſtructas vel plane non aut tantum acrem ac tenuem ejus portionem ſeparari. Simili modo ſanguine impuro ſi eſt infarctus ventriculus & inteſtina, glanduloſæ tunicæ non poſſunt non ſequeſtrare impuram vappidam & acetoſam lympham, unde vitiata lympha gaſtrica depravatur chylificatio & digeſtionis negotium, & excrementitiarum in primis viis ſcoriarum generatio promovetur.

§. XIII.

Ex hac hypotheſi jam facile explicari poterit, cur in hypochondriacis interdum ſanguis ater per vomitum, interdum etiam deorſum ejiciatur, procul dubio nullam aliam ob cauſam, quam quod ipſæ venæ hiantes in cavitatem ventriculi vel inteſtinorum, præter naturam a ſanguine diſtentæ, tandem rumpantur. Ita Johannes *Riolanus Anthropogr. libr. 2. cap. 2.* teſtatur in ſenatore quodam, qui rejectione ſanguinis per ſuperiora & inferiora e liene prodeuntis laboraverit, deprehenſum eſſe vas breve minimi digiti magnitudine, latum & in ventriculum apertum. Ita etiam refert *Adrianus Spigelius Anatom. lib. 6. cap. 5.* hiſtoriam Cardialis Cibonis, qui ſanguinis vomitu extinctus erat, in cujus cadavere compreſſo ventriculo viderunt lienem turgeſcere, rurſus liene compreſſo ad ventriculum copioſum ſanguinem effundi; imo per eandem viam humorem, inſtar atramenti nigricantem, qualis etiam in vivente adhuc vomitu rejectus fuerat, in viro nobili effundi vidimus.

§. XIV.

Porro etiam compertum eſt, in hypochondriacis quandoque, utut non citra periculum fiat, humores atros per alvum ejici in ingenti quantitate. Memoratu circa hanc rem dignum eſt, quod ſcribit *Solenander in Conſil. 7. ſect. 2. pag. 121.* Obſervavimus, inquit, hypochondriacos aliquot, quibus iſtæ corporis regiones, & potisſimum ſiniſtrum hypochondrium, multo nigro ſucco, tanquam atro jure, opplentæ diſtentæque erant. Novimus, quibus ſimilis ex iis locis humor ſupra infraque abſceſſus, quod licet cum periculo conjunctum eſſet, tamen evaſiſſe plures ſcio, & honeſto viro, *Joh. Philipp Sleidani* fratri bis illud intra annum accidiſſe, memini. Et ante menſem honeſta & nobilis matrona de Lüttersdorff iſtius atri ſucci, & quod mirum eſt, fere inſipidi, ex dextro hypochondrio ad libras ſex vel ſeptem vomitu rejecit. Et hi plerumque aſcite moriuntur.

§. XV.

Porro deprehendimus hypochondriacis familiarisſimum eſſe ſanguinis per venas hæmorrhoidales effluxum, ita ut raro reperias hypochondriacum, qui non ad ipſum ſit diſpoſitus vel ipſum paſſus fuerit, & plerumque inſigni cum levamine & mitigatione ſymptomatum. Ortum ſuum hic fluxus habet ex ſtagnatione ſanguinis in vena portæ, cujus ſoboles ſunt internæ hæmorrhoidum venæ. Quando itaque nimium diſtentæ ſunt â ſanguine copioſiori craſſo terreſtri, tandem orificia ejus aperiuntur, præſertim compresſione, quæ fit in niſu ejiciendi excrementa, & ſanguis ita exſtillat crasſus, & quoad partem depleta vaſa & conſequenter viſcera ad naturalem tonum, & ſuccesſive officium redeunt. Confirmat hanc noſtram ſententiam obſervatio

elegans

elegans *Veſalii*, quam prodidit *lib. 5. de Fabrica corp. hum. cap. 15.* Diſſecuit nempe hominem defunctum ex nigro arquato jecoriſque mira duritie, quique ſanguinis fluxu, ex venis in anum pertinentibus, vexari conſuevit, invenit ramum venæ portæ ſub coli inteſtini fine & tota recti longitudine in meſenterio ductum pollicis fere craſſitiem æquare, & ſanguine turgere, conterminis venæ cavæ ramis nihil immutatis.

§. XVI.

Ex hiſce dictis facile intelligi poteſt, accumulationem & ſtagnationem ſanguinis craſſi, viſcidi, feculenti, copioſi in venæ portæ ramis, per abdominis viſcera diſperſis, genuinam & originalem cauſam exiſtere tot atrocium pathematum, quibus ſic dicti hypochondriaci diſcrutiantur: At vero neceſſe eſt, ut etiam penitius diſpiciamus, unde proveniat, quod motus ſanguinis progresſivus per nullam regionem corporis magis, quam per abdominis viſcera retardetur & impediatur. Compertum ex anatomicis eſt, venam portæ defungi officio arteriæ, dum hæc ſanguinem redeuntem ex inteſtinis, meſenterio, liene, pancreate, ſtomacho, omento infundit hepati, ut ibi ſeparetur bilioſus humor, cum autem impulſu ſatis forti opus foret, ut ſanguis in ramis majoribus venæ portæ intrudatur in minimos tubulos tam venæ portæ, quam venæ cavæ, in hepate diſperſos, huic operi autem pene improportionata ſit illa presſio ſanguinis, quæ fit ab arteriis, vel etiam ab arteria hepatica, vena portæ ſubjacente, ordinario accidit, ut ſanguis per hepar paulo tardius procedat. Compenſavit equidem providentisſima natura hunc defectum impulſus ex parte per ſtructuram & motum diaphragmatis & muſculorum abdominis ſub reſpiratione, id quod nego-

bus in peculiari diſſertatione ſolide & accurate deduxit *Excell. Dn. Stahlius;* at vero cum reſpiratio non ſit ubivis eadem & æqualis, facile apparet, non ſufficiens huic rei eſſe diaphragmatis negotium.

§. XVII.

Hiſce diſcusſis, ut ad propoſitum redeamus, neceſſe eſt evolvere & explicare cauſas, quare ſtudioſi, litterati, impeditiori ſanguinis motui per abdominis viſcera & conſequenter infarctui vaſorum a craſſo cruore præ aliis ſubjectis magis afficiantur. Prima ratio autem eſt, quod literati plerumque amant vitam ſedentariam, nec corpus ſufficienti motu exercent. Notisſima autem res eſt, motum muſculorum promovere non modo ſanguinis motionem localem & progresſivam, ſed etiam humores ſub tali motu tenues & fluxiles reddere: dum enim motu ſtringuntur muſculi, ſanguis hac ratione in vaſa venoſa pellitur & perhabitum corporis transprimitur, ac tali transpresſione calidus ac fluidus evadit. Motus autem & exercitationis intermisſio, qualem habent plerumque ſtudiis navantes, calorem inertem, motum ſanguinis ſegniorem, excrementorum accumulationem reddit, ſpiritusque ignavos atque omnes mentis naturæque functiones torpidiores efficit. Ulterius pesſima eſt ſesſio cum incurvato corpore in ipſis ſtudioſis, utpote tali modo minor diaphragmatis & muſculorum abdominis propter lentisſimam reſpirationem fit motus & conſequenter etiam remisſior ſanguinis per abdominis partes circuitus. Corrigere communiter hæc mala, quæ ex ſesſione fluunt, ſtatione intendunt, quam corpori non adeo infenſam eſſe arbitrantur. At vero valde falluntur in eo, ſiquidem in figura corporis perpendiculari ſanguinis & humorum deſcenſus promovetur, aſcenſus autem

autem retardatur, niſi ambulatione & muſculorum ſtrictione ſanguis in pedibus lentus progrediens impulſum accipiat. Accedit, quod ſtatio muſculorum æquilibris tenſio ſit, cui tota corporis moles ad perpendiculum incumbit, quantum autem hoc laſſet, dici vix poteſt.

§. XVIII.

Porro eruditi & literarum ſtudioſi ad affectum hypochondriacum ſuſcipiendum præ aliis habiles ac apti ſunt, propter nimias lucubrationes, meditationes, animi intentionem & laborem cerebri, peccatur in eo toto die, dum quidam per dies ac noctes libris affixi ſtudia vi ac cum vehementia urgent, & animo ſic, ac corpori nocent; anxia enim ac moroſa ſtudia & non interruptæ meditationes & cogitationes, præſertim mox poſt cœnam, neceſſarias corpori ſuffurantur vires ac ſpiritus, unde ventriculi digeſtio, evocato, ut phraſi utar Barclajiana, & ventriculo allaborantis ſubſidio, igne, non legitime fit, motus vitales & naturales ſecretiones ob ſpirituum defectum ſuccumbunt, unde cruditas in primis viis copioſa & ſanguis impurus ac craſſus generari debet, quæ omnia, in quantum ad hypochondriacum affectum conferant, quilibet facile perſpicit. Deducimus etiam hinc rationem, quare plerumque litterati alvum habeant obſtructam, quæ mali hypochondriaci geneſin mirifice promovet, quando enim ſpiritus abſtrahuntur & impenduntur cogitationibus, non poſſunt motum inteſtinorum periſtalticum legitime efficere, nec ſtimulum ſecum ſentire. Longe autem pejus eſt, quando una vigilatas noctes ex ordine ducunt, & lucubrationibus neceſſariam ad vires reparandas ſibi demunt quietem; ſomnus eſt requies animi & pars humanæ melior vitæ, & quantum demitur ſomno, tantum viribus & ſpiritibus

bus auſcitur: Immoderatæ vigiliæ corpus admodum debilitant & vires conſumunt, unde concoctio vitiatur, facies palleſcit, corpus macie contabeſcit & ad hypochondriacam & melancholicam affectionem tranſitus fit. Ulterius ratio in procinctu eſt, quare tam frequenter academici affligantur noſtro affectu, quoniam intemperantiæ in victu, potu, & venere ordinario deditisſimi ſunt. Notum enim eſt quam familiare ſit in academiis vitium ebrietatis, quæ deterrima ingeniorum & corporum peſtis, potus enim inebrians, intempeſtive aſſumptus, præſertim nocturno tempore, lympham, quæ ſpiritum animalium pabulum eſt, impuram gignit, & ſpiritus, corporis noſtri rectores, deturpat, quamobrem gravitas, torpor, lasſitudo, ac debilitas corpori accedit, ingeniis vigor minuitur, & ad multa mala via panditur. Pertinet huc etiam damnandus abuſus tabaci, quem compotationibus per dies ac noctes interponunt, lympha enim benigna, tenuis & fluxilis, quæ ad diſſolutionem alimentorum & ad ſanguinis fluxilitatem ſervandam neceſſaria eſt, conſumitur, & narcotica vi effluvia, ad ventriculum deſcendentia, concoctionem turbant.

§. XIX.

Deinceps litterati ad malum hoc dirisſimum valde admodum inclinant ob intemperantiam in victu vel diæta; peccari in eo ſolet multis rationibus, quandoquidem nonnulli inſatiabiliter ventriculum implent atque infarciunt ciborum copia, propter exuperans maxime acidum in ventriculi ſinu & quoniam non proportionato motu corpus exercent, ſed potius vitam quietam & otioſam agunt, non poteſt aliter fieri, quia cruditates copioſæ in ſanguine accumulentur, quæ dum non ſatis motu ſubigi, reſolvi, & ejici poſſunt, vires premunt,

munt, intemperies, obſtructiones producunt, ſpiritua-ſcentiam ſanguinis deprimunt, & graviſſima mala chronica accerſunt. Præcipue omnium autem culpandus & deteſtandus ille peſſimus mos eſt, dum complures delicatioris naturæ primo ſtatim mane ventriculum onerare placentis, ex tritici flore & butyro præparatis, intendunt, ubi propter viſciditatem reſiſtentem actioni fermenti gaſtrici, mucilago & maſſa, viſcoſa valvulis & tunicis inteſtinorum adhærens, producitur, quæ & flatulentiis & obſtipationibus pororum inteſtinalium lactearumque venarum damno evidentisſimo ſervit; pejora hæc omnia fiunt, ſi parum bibunt & non ſufficiens liquidum, congruum aſſumatur. Certisſimum enim & hoc eſt, ſæpius in nonnullis peccari defectu potus. Magna enim requiritur liquidi copia in corpore noſtro, ut cibus ſolidus ſufficienter diluatur, & reſolvatur, & ſanguis fluidus conſervetur, partesque excrementitiæ per debita evacuatoria educantur; obſervamus enim ex defectu humidi, alvum nimis exſiccari, transſpirationem retardari & ſanguinis ſerum evadere ſalſum, ſpiſſum, unde hypochondriacum, ſcabioſum, & ſcorbuticum malum propullulant.

§. XX.

Poſtquam hactenus paulo ſpecialius conſideravimus cauſas occaſionales & procatarcticas, quibus dirisſimus iſte affectus contrahitur illis, qui ſtudiis operam navant; utilisſimum jam atque neceſſarium fore judico, ſi brevibus indigitemus, quomodo conveniente diæta & commoda vivendi ratione poſſit averti. In genere autem hic notandum eſſe volo, quemadmodum ad vitam longam & ſanam, & ad præſervationem ab omnibus morbis, ita maxime ad chronicorum præcipuum hujus affe-

affectus inſultum avertendum facere conſervationem virium. Qui vires enim negligit, illas conſumit, deſtruit, corpusque infirmat, ille corpora graviſſimis morbis & vitæ periculo exponit, quando vires enim, quæ ſunt motrices, ſemper ſufficienti & debita in copia adſunt, motus vitales cuncti, ſecretorii & excretorii, rite conſervantur, omniaque ſecundum ordinem fiunt in œconomia machinæ noſtræ. Servantur autem vires, deſiſtendo à nimiis, anxiis & moroſis ſtudiis, meditationibus & cogitationibus. Certe ſapientiſſime illi faciunt, qui moderate in ſtudia incumbunt, & ſecundum virium proportionem ordinant meditationes ac honeſto otio, animique requie quandoque fruuntur. Eleganter inquit *Valerius Maximus Libr. III. Cap. VI.* Danda eſt remiſſio animis: meliores acrioresque requieti ſurgunt. Servantur porro vires per moderatum ciborum & congrui potus uſum, debitamque proportionem inter hos & corporis motum, unde menſura alimentorum dirigenda eſt juxta proportionem motus. Non ſine ratione certe, ſed ſanitatis cauſa, merentur commendari exercitia moderata corporis, nempe ſaltatio, equitatio, ambulatio, pila, venatio ipſis ſtudioſis. Plura de hac re poſſunt videri in Dn. Præſidis tractatu de *ſtudiis per regulas diæteticas facilitandis p. 53.* Pulchre notavit *Galenus Libr. II. de tuenda ſanitate*, dum inquit: maximum eſt malum ad ſanitatis cuſtodiam nimia corporis quies, & maximum donum eſt moderata motio, neque ægrotabit debite exercitatus. Servant porro vires abſtinentia a venere, & ebrietate ingenii actionibus pernicioſiſſima, ſi quid enim eſt, quod ingenio nocet, quod corpori infirmitates, & ad chronicas ægritudines viam pandit, certe eſt intempeſtiva & præpoſtera venus. Quicumque itaque vult per

totam

totam ſuam vitam eſſe ſanus, quicunque ſolidos profectus & eruditionem non vulgarem ſibi comparare ſtudet, in juventutis annis temperet ſibi a venere, & crapula.

§. XXI.

Tandem & hoc non ſilentio prætereundum eſt, quod non omnia corpora & temperamenta æqualiter gradu & promiſcue ſint diſpoſita ad hoc malum, ſed confirmatur experientia, illos, qui ſpongioſiorem habitum corporis poſſident, venas habent copioſas, parvas tamen & anguſtas, imo qui ſanguinei vulgo dicuntur, & tendines ac nervos non adeo firmos, ſed debiles habent, & uno verbo, texturæ ac naturæ ſunt debilioris, illas ipſos detineri frequentius hoc malo. Et ratio quoque in procinctu eſt, talis enim corporis ſtatus virium arguit atque deſignat imbecillitatem, robur partium languidum, & progresſivæ ac liberæ ſanguinis motionis impedimenta, quæ omnia ſi non debite adſunt, circulatio ſanguinis & conſequenter etiam vita periclitatur.

§. XXII.

Reſtat jam ut etiam aliquid addamus de methodo compendioſa, tuta & fida curandi ipſos, qui jam hujus mali ſævitia tenentur. In eo autem ſaltim, quæ expertisſima in noſtris ægris deprehendimus, brevisſime adjiciamus. Merito autem diſtinguendum hic eſſe judicamus, inter curam, quæ fit in paroxyſmo & extra paroxysmum. In paroxyſmo incredibilem laudem merentur clyſteres & quidem ex meris oleis parati; tales enim in convulſiva & ſpasmodica inteſtinorum contractione, fibras relaxando, feces emolliendo, omne fere abſolvunt punctum: Interne autem ad ſpasmos tollendos,

dos, & ſanguinem inflammatorium, ſtaſin minantem, in conſtrictis ac coanguſtatis viſceribus & partibus blande diſſipandum & reſolvendum omnium optima ſunt, diaphoretica, carminativa & antiſpaſmodica cum oleoſis mixta, ita ſpiritus nitri dulcis recte paratus & juxta methodum Dn. Præſidis ex ſpiritu nitri fumante & ſpir. vini rectificatisſimo, pulvis præcipitans nitroſus, pulv. Marchionis, ſpecificum cephalicum Michaelis, cum aqua lilior. convall. flor. ſamb. flor. tiliæ, ceraſor. nigr. fœn. elæoſacharo aniſi, omnium præſentisſima ſunt. Externe autem olea & balſama carminativa, balſamum vitæ, odoris fragantisſimi & virtutis præſtantisſimæ, Dn. Præſidis efficacisſimum, quod vel naribus attrahendum, vel regioni nuchali, umbilicali, aut ſtomachali applicando, vires oppreſſos erigit & ſuſcitat, genus nervoſum ſolatur, & flatulentias omnes disſipat.

§. XXIII.

Extra paroxyſmum commendo meo experimento ſæpius repetito frequentem uſum pulv. ſtomachalis & cachectici Quercetani, ſumendo ejus drach. ſemiſ. jejuno exiſtente ventriculo & deſuper corpus movendo. Deinde alvus ſemper ſervanda aperta, quod fit commodisſime vel pulv. laxativo diaſennæ, vel pilulis laxativis de Gummi ammonic. Quercetani, aut tartareis Schröderi, aut polychreſtis Dn. Præſidis. Tandem ad genus nervoſum roborandum, aciditatem in primis viis corrigendam, amurcam flatulentam detergendam, & blandam chylo, ſanguini & humoribus ſpirituaſcentiam conciliandam temperatus ſalis volatilis Sylvii uſus, elixiri balſamici Dn. Præſidis, cujus mentionem facit in *notis ad Proterium*, inter cibum ſumtum tempore prandii aut cœnæ commendatisſimus ſit, temperata enim ſtomachica

machia vitium chyli in primis viis ſtatim corrigendo, & correctum ac benignum chylum producendo, tandem etiam ſanguinis vitia ac intemperies ſucceſsive corrigunt, emendat & tollunt, & liberum ſanguini circuitum ac motum per abdominis viſcera expeditiorem & naturalem reddunt atque reſtituunt tandem. Quoniam autem circa diætam prolixius jam in ſuperioribus egimus paucisſima ſaltim ſubnectimus, nempe ab omnibus animi pathematibus, copioſo cibo, præſertim in cœna, intenſo frigore, acido exſuperante, omnibusque cibis flatulentis, nimia venere, omni ſtudio eſſe abſtinendum.

F I N I S.

IMprobus ecce! tuus vicit labor, HESSE colende,
Vicit! amat teſtes victoria: digna brabea
Hinc merito capies, quæ *Fridriciana* paravit,
Nimirum meritum *titulum Doctoris.* Honores
Hos ſummos Artis ſincere gratulor, atque
Ex animo precor, ut Tibi ſit Venerabile Numen
Præſens. Non Hypochondriacos ſolum, ſed & ægros
Ex voto ſic ſanabis feliciter omnes,
Atque procul dubio Te ſplendida ſoſtra manebunt.

Quibus omnia fauſta Nobiliſſ. Dn. Candidato eruditione & virtute commendatisſimo apprecatur
PRÆSES.

PLuribus intentus minor eſt ad ſingula ſenſus,
Nec bene diviſus ſingula motus agit.
Corporis hinc languent vires, ubi energia mentis
Fervet, & asſiduus prodigit uſus opes.
Sic fit inæqualis, fit ſegnis, ſanguinis æſtus,
Deficit hic, alibi dum nimis Actor agit.
Sentit id, & queritur, nimium ſtudioſa juventus,
Viſcera quod mentis ſollicitudo premat.
Excutis hæc docte, docti monumenta laboris,
HESSI, Doctorum quo Diadema feras.
Gratulor, & fauſtos eventus apprecor Artis,
Ut Tibi ſic ſtudium commoda ſola ferat.

Nobilisſimo Domino Candidato ſcrib.
amica manu
GEORGIUS ERNESTUS STAHL,
D. P. P.